

Nr 1837

av herrar Åsling och Stjernström

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten.

Behovet av ett övergripande regionalpolitiskt handlingsprogram har under lång tid varit framträdande. Bristen på regionalpolitiska handlingslinjer har självfallet kommit att uppfattas mest brännande i s. k. avfolkningsregioner, där den tidigare mer eller mindre spontana utvecklingen tillatits gå så långt att det uppstått växande problem att upprätthålla en rimlig standard i skilda samhällsfunktioner.

När det nu äntligen förefaller att finnas politiska förutsättningar till samling bakom ett övergripande regionalpolitiskt handlingsprogram, är det därför av särskild vikt att detta program till sina principer får en klar och otvetydig viljeinriktning och att de konkreta detaljförslag som framläggs till fullo beaktar de negativa effekterna av den s. k. spontana utvecklingen under 1960-talet.

Tyvärr företer de i propositionen 1972:111 framlagda förslagen till regionalpolitiskt handlingsprogram stora brister i dessa avseenden. Om man begränsar perspektivet till det norrländska inlandet och då i första hand till Jämtlands län, vilket är avsikten med denna motion, framstår bristerna t. o. m. mycket anmärkningsvärda. Om de uppställda målen, t. ex. uttryckt i form av befolkningsramar för planeringen, skall uppfattas som ett konkret mål och en fast viljeyttring från riksdagen och regeringen, måste enligt vår uppfattning målformuleringen ske på ett klarare sätt än som är fallet i propositionen 111. Redan i sättet att ange befolkningsramar med intervall måste väcka diskussion beträffande målsättningens reella innebörd. Departementschefens förklaring till intervallet måste för underlydande instanser och medborgarna understryka denna känsla av oklarhet i målformuleringen som präglar propositionen i detta avseende. I propositionen, 1972:111, bilaga 1, s. 473, framhåller departementschefen bl. a.: "Med hänsyn till osäkerheten i planeringstalen bör, som jag har utvecklat i det föregående, på skilda nivåer finnas en planeringsberedskap för att möta de problem som uppstår om utvecklingen tar andra vägar än talen visar. Detta motiverar att planeringstalen anger det intervall, inom vilket den troliga utvecklingen kan väntas ligga och som alltså bör täckas in i planeringen."

Den omständigheten att man på detta sätt söker undvika en jämförande analys med de målsättningsalternativ som framställts i Länsprogram 1970 måste också skapa osäkerhet beträffande viljeinriktningen. Alla kommuner och länsorgan och därutöver ett stort antal länsinnevänare har på skilda sätt aktivt varit engagerade i den målformulering som ligger i Länsprogram 1970. Det är därför beklagligt att man i

propositionen 111 inte söker möta upp till en saklig debatt och utvärdering av dessa mål, som måste betraktas som uttryck för en överväldigande lokal opinion.

Den sänkning av ambitionsnivån som är en följd av det föreliggande förslaget beträffande bl. a. Jämtlands län kan, som vi ser det, endast få två följder. Antingen kommer standarden i vad avser servicefunktioner av enskild och offentlig natur inte att få samma utveckling i Jämtlands län som i län med större befolkningsunderlag. Alternativt torde den lägre ambitionsnivån tvinga fram en starkare koncentration av befolkningen inom länet för att upprätthålla en önskvärd servicenivå. Detta kommer i så fall att ytterligare försämra situationen för länets genuina glesbygder. Propositionens förslag beträffande den framtida Ortsstrukturen i Jämtlands län måste också av medborgarna uppfattas som en beklaglig sänkning av ambitionsnivån och som ett incitament till ökad koncentration av befolkningen i länet. Propositionens förslag beträffande befolkningsramarna och handläggningen av frågan om Ortsstrukturen eller Ortsklassificeringen kan alltså i omsorgen om Jämtlands län och dess utveckling icke accepteras.

Utvecklingen under 1960-talet

De regionalpolitiska insatserna under 1970-talet måste dimensioneras och inriktas med ledning av erfarenheterna under 1960-talet. Utvecklingen i Jämtlands län karakteriserades under detta årtionde av en stark befolkningsutflyttning och därför en kraftig nettominskning i befolkningsunderlaget.

Befolkningsutvecklingen i Jämtlands län

År	Totalbefolkning	Nettoförändring
1960	139 918	1 498
1961	137 617	- 2 301
1962	135 778	- 1 839
1963	134 200	1 578
1964	132 461	- 1 739
1965	130 963	- 1 498
1966	129 905	1 058
1967	129 275	- 630
1968	127 883	- 1 392
1969	126 158	1 725
1970	125 302	856
1971	125 929	+ 627

Befolkningsminskningen i Jämtlands län under 1960-talet över 15 000 personer visar att de lokaliseringspolitiska åtgärder som då insattes icke var tillräckligt effektiva, och befolkningstalet sjönk därför till en nivå där växande problem började uppstå för att upprätthålla en

önskvärd servicestandard. De lokaliseringspolitiska insatserna fick en begränsad effekt: dels därför att de icke var avpassade efter de reella förhållandena i ett län av Jämtlands karaktär, dels därför att andra samhällsinsatser icke i tillräcklig omfattning koordinerades med lokaliseringspolitiken.

Det bästa exemplet på denna bristande samstämmighet mellan skilda samhällsinsatser är utvecklingen inom bostadsbyggandet. Jämtlands läns låga urbaniseringsgrad motiverar sannolikt i och för sig en relativt kraftig nyproduktion av bostäder. De lokaliseringspolitiska insatserna underströk detta krav. I den styrning av bostadsbyggandet genom främst den bostadskvotering som sker har emellertid icke dessa faktorer beaktats under 1960-talet och under 1970-talets första år. Denna politik fick en dubbel effekt. Dels hölls sysselsättningen inom byggnadsindustrin nere på en låg nivå i Jämtlands län, dels har under lång tid tillgången till bostäder varit en i hög grad begränsande faktor för att nå full effekt av de lokaliseringspolitiska insatserna. Detta förhållande illustreras av nedanstående tabell.

Nyproducerade lägenheter

I nedanstående tabell redovisas antalet nyproducerade lägenheter totalt och per 1 000 invånare i hela landet samt i Stockholms, Malmöhus och Jämtlands län åren 1960–1971.

År	Hela riket		Stockholms län		Malmöhus län		Jämtlands län	
	Läg.	Läg. per 1 000 inv.	Läg.	Läg. per 1 000 inv.	Läg.	Läg. per 1 000 inv.	Läg.	Läg. per 1 000 inv.
1960	68 293	9,1	14 877	12,0	6 073	9,8	750	5,3
1961	73 778	9,8	15 400	12,1	6 327	10,1	924	6,6
1962	75 124	9,9	15 011	11,6	7 716	12,2	773	5,6
1963	81 405	10,7	14 456	11,0	6 833	10,7	957	7,0
1964	87 167	11,4	15 153	11,3	9 375	14,5	720	5,4
1965	96 843	12,6	17 541	12,9	9 985	15,2	1 267	9,6
1966	89 361	11,5	17 339	12,5	10 585	15,9	984	7,5
1967	100 213	12,8	18 981	13,5	10 835	15,9	1 320	10,2
1968	106 234	13,5	24 324	17,2	10 716	15,6	1 208	9,3
1969	109 055	13,7	24 290	16,9	11 755	16,9	1 293	10,1
1970	109 843	13,7	23 023	15,8	11 008	15,6	1 196	9,5
1971	107 118	13,2	23 775	16,1	10 214	14,2	1 272	10,2

Den kraftiga styrning av samhällsutvecklingen som bostadskvoteringen innebär har alltså på ett beklagligt sätt motverkat andra åtgärder, syftande till en bättre regional balans. Detta förhållande kan sägas illustrera behovet av en övergripande regionalpolitisk målsättning. Det kan med fog ifrågasättas om denna övergripande regionalpolitiska målsättning kan konkretiseras utan en klarare och mera distinkt befolkningsmålsättning än den som lanseras i regeringens förslag. Enligt Länsprogram 1970 är den där uppställda befolkningsmålsättningen att betrakta som ett minimalalternativ för Jämtlands län. Länsstyrelsens klara betoning av befolkningsmålsättningen i Länsprogram 1970 som ett

minimialalternativ får ses mot bakgrund av erfarenheterna t.ex. från styrningen av bostadsbyggandet under 1960-talet. Denna kraftiga betoning av behovet av fasthet i målsättningen är för övrigt inget exklusivt för det jämtländska länsprogrammet. I länsprogrammet för Västernorrlands län betonas också kravet på fasta befolkningsmål som underlag för en målmedveten regionalpolitik.

Framtida utvecklingslinjer

Den syn på den framtida utvecklingen som präglar proposition 1972:111 är alltför passiv för att kunna accepteras. Detta gäller inte bara ambitionsgraden sådan den kommer till uttryck i befolkningsramar och ortsstrukturer utan även i diskussionen kring konkreta åtgärder. Synen på möjligheterna att låta industrins fortsatta och nödvändiga expansion till betydande del ske t.ex. inom stödområdet är klart pessimistisk. Bedömningen av lokaliseringens effekter i detta avseende är självfallet också ett uttryck för viljan att genom näringspolitiska åtgärder främja denna utveckling. Genom en allmänt positivare näringspolitik bör mera av expansiv kraft i näringslivet kunna nyttiggöras också för lokaliseringens uppgifter.

Med hänsyn till att samhällsutvecklingen och möjligheterna att ta till vara expansionskraften hos befintlig industri i avgörande mån beror på kommunikationsstandarden, är det trafikpolitiken som under de närmaste åren måste komma i förgrunden för intresset. Det är mot denna bakgrund beklagligt att det tagit så lång tid att åstadkomma en rad av de åtgärder som är nödvändiga för att gynna utvecklingen i stödområdet. De åtgärder som redan genomförts, t.ex. transportstödet, och de som på ett eller annat sätt planeras och därför redovisas i proposition 1972:111 är inte samordnade och den regionalpolitiska effekten därför ännu rätt begränsad. Frågan om taxesättningen i persontrafiken har sålunda ännu inte prövats i ett regionalpolitiskt sammanhang. Transportstödet måste reformeras med hänsyn till vunna erfarenheter. Infrastrukturen, t.ex. i inre stödområdet på kommunikationssidan, måste bli föremål för en ingående uppmärksamhet, varvid det enligt var uppfattning t.ex. gäller att garantier skapas för inlandsbanans fortsatta utnyttjande.

Tyvärr har den regionala trafikplaneringen startat alltför sent. Totalt sett pekar situationen inom kommunikationsväsendet på att många år har försvunnit utan att kommunikations- och transportpolitiken inordnats under de regionalpolitiska kraven. Allvarlig risk föreligger nu att transportsektorn blir 1970-talets "smala sektor" på samma sätt som bostadsbyggandet var 1960-talets och med andra ord blir den faktor som begränsar effekten av nödvändiga regionalpolitiska insatser.

Nödvändiga åtgärder

Eftersom den spontana eller förväntade utvecklingen inte kan accepteras som arbetshypotes i län som Jämtlands och eftersom denna syn inte

heller har stöd i Länsprogram 70 eller hos en samlad opinion bland länets befolkning och myndigheter, måste ett regionalpolitiskt handlingsprogram också innefatta åtgärder som är ägnade att samordna och förstärka de regionalpolitiska insatserna i Norrlands inland.

Enligt vad vi tidigare framhållit spelar transportpolitiken därvid en avgörande roll. Den omständigheten att skilda reformer där planeras och att en regional planering för närvarande äger rum bör ge anledning till att en samordning av dessa insatser sker under ledning av en parlamentariskt sammansatt beredning. Denna beredning skulle lämpligen ha till uppgift att på ett så tidigt stadium som möjligt samordna den regionala trafikplaneringen med insatser från centrala organ och utredningar och att med högsta prioritet framlägga regionalpolitiskt avvägda förslag till trafikpolitiska reformer. Vi vill i detta sammanhang gärna exemplifiera med inlandsbanan, vars utveckling berör fyra länsstyrelser som var för sig nu genomför en regional trafikplanering. Inlandsbanans framtid berör dessutom statens järnvägar och dess taxepolitik och är med andra ord en i egentlig bemärkelse komplex fråga, vars snara lösning inte får bli beroende av bristande samordning mellan skilda instanser.

Den satsning på industricentra som nu skall ske blir naturligtvis av särskild betydelse för den industriella utvecklingen i Norrlands inland. Mot denna bakgrund kan det starkt ifrågasättas om försöksverksamheten fått rimliga dimensioner. Internationella erfarenheter pekar mot att systemet med industricentra inte får avsedd effekt med mindre än att man tar sikte på ett väsentligt antal arbetsplatser. I Norge har man exempelvis tagit sikte på att industricentra skall ha minst 500 arbetsplatser. Eftersom man i de två svenska försöken, Strömsund och Lycksele, planerar att starta med 150 arbetsplatser vardera, kan med fog ifrågasättas om detta första försök med industricentra i vårt land kan bli representativt. Åtgärder måste enligt vår uppfattning snarast vidtagas för att redan nu bygga ut dessa försök med sikte på större antal arbetsplatser. Vi föreslår därjämte att förberedelser redan nu vidtages för att förlägga industricentra också till Svea och Järpen.

Som vi tidigare framhållit är propositionens förslag beträffande ortsstrukturen i Jämtlands län icke acceptabelt. Detta gäller bl. a. Järpens klassificering. Järpen är centralort inom Åre blivande storkommun, där turistnäringen genom förverkligandet av det s. k. Åre-projektet kan antas stå inför en snabb utveckling. För att komplettera denna insats behövs ett allsidigt näringsliv och en målmedveten satsning på industri i området. Det är mot denna bakgrund angeläget att förberedelser vidtages också för ett industricentra i Järpen.

Om den regionalpolitiska upprustningen skall ge avsedd effekt, måste självfallet även de möjligheter för expansion som följer av Jämtlands läns intima kontakter med Sör- och Nordtröndelags fylken i Norge beaktas. Där kan nu till följd av oljefyndigheterna i Nordsjön och Atlanten väntas en kraftig industriell expansion, som självfallet också måste få positiva effekter för Jämtlands län. Det är därför enligt vår uppfattning angeläget att samrad kommer till stånd på regeringsplanet för att gemensamt finna

lösningar på regionalpolitiska frågor. Därvid bör t. ex. möjligheterna att försörja Norrlands inland med oljeprodukter från de norska fyndigheterna bli föremål för uppmärksamhet.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

att riksdagen vid behandlingen av proposition 1972:111 om den regionala utvecklingen beslutar att hos Kungl. Maj:t begära

1. att en parlamentariskt sammansatt beredning tillsätts med uppgift att skyndsamt samordna skilda planerade och angelägna transportpolitiska reformer inom stödområdet och att därvid angelägenheten av att trafiken längs inlandsbanan bibehålls och utvecklas särskilt beaktas,
2. att en andra utvecklingsetapp beträffande industricentra omedelbart förbereds, innebärande att redan planerade industricentra i Strömsund och Lycksele utbyggs och att förberedelser för inrättandet av nya industricentra i bl. a. Sveg och Järpen vidtas,
3. att initiativ tas till ett närmare regionalt samarbete med Norge, varvid särskilt möjligheterna till ett närmare samarbete mellan Jämtlands län och Trøndelagens fylken undersöks varjämte möjligheterna till olje- och drivmedelsförsörjning i Norrlands inland från Norge särskilt prövas i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 17 november 1972

NILS G. ASLING (c)

PER STJERNSTRÖM (c)

